

351.74/.75

METODIKA IZGRADNJE OBAVEŠTAJNOG ANALITIČKOG DELA

Prof. dr Muamer Nicević*
Prof. dr Dragan Manojlović*

Apstrakt:

Metodika izgradnje obaveštajnog analitičkog dela-predstavlja prvi rukopis koji je napisan u svetskoj literaturi. Rad je plod višegodišnjeg proučavanja i istraživanja savremeniog koncepta izgradnje obaveštajnog analitičkog dela, od obaveštajnog nivoa do istražnog. Društva, time i države vekovima pokušavaju pronaći odgovarajuće mehanizme i metode kojima bi adekvatno delovalo u predpolju nastajanja posledice. Ovim radom nudimo mogućnosti bezbednosnim agencijama da ono što vide u bezbednosnom miljeu, budu sposobni da razumeju potom materijalizuju beleženjem. Ukoliko razumemopojavu koju vidimo u bezbenosnom miljeu, znači da smo sposobni da planirano, usmeravano resurse, vladamo pojavama i da je ključni faktor-vreme na vašoj strani. Novi izvori pretnji kao što su terorizam i organizovane kriminalne delatnosti sa sobom nose nove oblike ugrožavanja građana i država. Prepoznati, razumeti i na vreme odgovoriti na potencijlnu pretnju vrhunski je zadatak sistema bezbednosti.

Ključne reči: obaveštajno analitičko delo, metodika izgradnje, bezbednosne izazovi rizici i pretnje.

1. Uvod

U teoriji metodike obaveštajnog rada autori zastupaju stanovište, kojem se priklanjamo, da se pod obaveštajnim analitičkim procesom, podrazumeva tok nastajanja jednog obaveštajnog analitičkog dela (izveštaj, studija, dokument i dr.). Taj tok, može da bude različit u svim obaveštajnim analitičkim delatnostima, ali i kod svih učesnika u jednoj istoj obaveštajnoj analitičkoj delatnosti. Od uočavanja bezbednosne pojave (izazova, rizika i

* Vanredni profesor Departmana za pravne nauke, Univerziteta u Novom Pazaru, m.nicevic@uninp.edu.rs.

* Vanredni profesor fakulteta za upravu i administraciju Univerziteta Megatrend Beograd, cid.serbia@yahoo.com.

pretnji) i njenih signala u okruženju do njenog definitivnog razumevanja i nastajanja obaveštajnog analitičkog dela, često je dug put u metodici obaveštajnog rada. Pogrešno je misliti da obaveštajna analitička dela nastaju odmah po uočavanju pojave, ona se možda tako manifestuju u poslednjem trenutku u tehničkom aktu pisanja.

Nastajanje obaveštajnog analitičkog dela je mnogo složenije od bilo koje obaveštajne analitičke delatnosti i može trajati duže vreme – relativno gledajući, razume se, u zavisnosti od postavljenog zadatka (npr., ukoliko je potrebno tzv. blic obaveštajnog analitičko istraživanje ono će biti kraće i sl.). Pri pisanju analitičkog dela, metodika obaveštajnog rada je uočila dva aspekta: *prvi* aspekt, kada obaveštajni analitičar ili tim obaveštajnih analitičara, koji je određen da sačini/napiše delo na osnovu provedenog obaveštajnog analitičkog istraživanja, ima nedostatak oblika obaveštajnog terenskog izražavanja; *drugi* aspekt, kada obaveštajni analitičar ili tim obaveštajnih analitičara, koji je određen da sačini/napiše delo, nema nedostatak oblika obaveštajnog terenskog izražavanja. Iz navedenog se podrazumeva da će u prvom slučaju pisanje analitičkog dela zahtevati duže vreme, a u drugom slučaju znatno kraće vreme. Bilo bi pogrešno shvatiti da tu postoje nekakve norme kada je vreme u pitanju, naprotiv, reč je o vrlo osetljivoj materiji koja svakodnevno „izmiče iz ruku” (misli se na bezbednosne pojave koje su u stalnom kretanju). Kao što je bezbednosni milje podložan stalnim promenama u pogledu delatnosti, saznanja i iskustava, tako su promenama podložni jezik i mišljenje pa i manifestacija tih pojava u obaveštajnim analitičkim bazama, a to znači i u obaveštajnim analitičkim delima, kao obliku izraza, forme, sadržine i slično. Čak i kod jednog istog obaveštajnog analitičara, proces nastanka analitičkog dela nije isti za svako obaveštajno analitičko istraživanje.

U procesu nastajanja svakog obaveštajnog analitičkog dela ima, razume se, mnogo specifičnosti. Ceo tok nastajanja jednog analitičkog dela uslovljen je segmentima, kao što su: a) subjektivni: 1) pre svega ličnošću obaveštajnog analitičara; 2) njegovim pogledom na obaveštajni jezik i mišljenje; 3) njegovom shvatanju i odnosima prema metodici obaveštajnih istraživanja; 4) njegovim analitičkim sposobnostima i sklonostima; 5) sa obaveštajnim analitičkim zadatkom koji je postavljen i 6) poštovanjem načela i procedura; b) objektivnim: 1) trenutak u kome se piše/nastaje obaveštajno analitičko delo; 2) dotadašnjim naučnim i praktičnim dostignućima u toj oblasti; 3) vrsti i obimu analitičkog dela i 4) razvijenošću metodike i metoda (instrumenata za razvoj i nastanak dela). Pored navedenih elemenata možemo reći da postoje izvesne opšte, zajedničke crte i zakonitosti kojima je podložno stvaranje analitičkog dela. To su oni

elementi zakonitosti koje kao takve ulaze u metodiku obaveštajnog rada i za koje možemo reći da pružaju mnogo više "slobode" (heurističke) od onih koje ulaze u pravnu teoriju koja je mnogo određenija (silogističke).

Predmet obaveštajnog analitičkog dela je (presek/tačka) bezbednosna pojava i informacije proistekle iz obaveštajnog rada u najširem smislu značenja, s *jedne* strane, saznanja do kojih se došlo primenom obaveštajnih delatnosti, s *druge* strane, i presek samih saznanja, s *treće* strane. Prikazujući taj najčešće nevidljiv obim odnosa, obaveštajni analitičar teži da ga u analitičkom delu oformi i predstavi, pisano, misaono, zašto ne reći, estetski i analitički, da saopšti svoju misao i zaključak o predmetu ili objektu. Iako je jasno da obaveštajni analitičar posmatra i poima bezbednosne pojave u jednom određenom pravcu svog saznanja koji mu je nametnut njegovim znanjima i sopstvenom prirodom, s *jedne* strane, s *druge* strane, on se u svemu mora podvrgavati metodici obaveštajnog rada, odnosno propisanim procedurama i načelima i ne sme da pruža neistinitosti ili da uočene činjenice falsifikuje.

2. Principi izgradnje obaveštajnog analitičkog dela

Pre nego što navedemo metodičke obaveštajne analitičke principe koje poznaje metodika obaveštajnog rada u teoriji i praksi danas u svetu, za izgradnju obaveštajnog analitičkog dela, nužno je da kažemo nešto o odnosima materije koja se izlaže u analitičkom delu. Naime, s obzirom na to da se na našim prostorima odabir obaveštajnih analitičara ne odvija prema pravilima koja su prihvaćena u metodici obaveštajnog rada, odnosno u njenoj teoriji i stručnoj praksi. U zemljama gde je ova obaveštajna delatnost razvijena, primenjuju se testovi kojima bi se izvršila trijaža i eliminisao ne samo interni nego i eksterni nivo, što za posledicu ima posedovanje potrebnog profila kadrova. Naime, shodno navedenom, u Srbiji se ne može se znati, da li obaveštajni analitičari imaju dovoljno razvijen nivo sposobnosti izgradnje dela i njegovog izlaganja, prema principima uslovljenim logičkim obaveštajnim mišljenjem, kao i uočavanje etapa u tom procesu kada nastaje analitičko delo.

Usled neprimenjivanja poznatih metoda trijaže, nepoznato je da li obaveštajni analitičari u procesu logičkog obaveštajnog analitičkog mišljenja, poznaju i primenjuju metod "izlaganja celine" kada žele da predstavu bezbednosni događaj, ne u prepričavanju koje je sada razvijeno, već primenom metoda obaveštajne analize. Ključni momenat izgradnje jednog obaveštajnog analitičkog dela sastoji se u sposobnosti obaveštajnog analitičara da primenom metoda odvajanja i spajanja organskih delova

celine bezbednosnog događaja, izgradi jedan deo kao organski deo jedinstvenog dela. Opasnosti nastaju kada obaveštajni analitičar ne uočava jedinstvo delova i celine, niti delove kao male celine za sebe.

Značaj obaveštajne analitičke metode „povezanog niza” pri izgradnji analitičkog dela jeste ključ za izlaganje bezbednosnog događaja obaveštajnim analitičkim metodama. Tako, ovaj metod, ima značaja u razvijanju, odvajanju i spajanju pojedinih delova analitičkog dela u zasebne celine u okviru dela kao celine. Bez poznavanja ove metode teško se može uspostaviti pozitivna korelacija između delova obaveštajnog analitičkog dela, a naročito između legendiranog uvoda i šire dostupnog izloženog sadržaja u delu. Primenom ove metode obaveštajni analitičar je u stanju da svoje delo izloži tako: a) da se jasno vide razni nivoi u izgradnji dela i događaja koji se izlaže; b) da vizuelnim putem delo izlaže čitanjem, drugom licu bude jasna struktura dela i događaja, kao i obaveštajna ideja i c) da korisnik dela može pratiti odnos delova i celine dela, tj. da delovi budu dela u malom, a da istovremeno prate glavnu obaveštajnu ideju dela i događaja.

Principi za izgradnju analitičkog dela kako ih je spoznala metodika obaveštajnog rada, njena teorija i stručna praksa, mogu se odrediti na sledeći način: 1) princip jedinstva obuhvata: 1) jedinstvo obaveštajnog analitičkog zadatka podrazumeva – da obaveštajni analitički zadatak i obaveštajno analitička ideja moraju biti jasni od početka do kraja analitičkog dela; 2) jedinstvo analitičke ideje zahteva – da obaveštajni analitičar ima obavezu da analitičko delo bude izgrađeno u skladu sa zadatkom, ništa se ne sme uzeti što ne doprinosi osvetljavanju i jasnosti njega samog i obaveštajne ideje analitičara i 3) jedinstvo izlaganja upućuje na zahtev – da svaka obaveštajna ideja mora da bude tako iskazana da je njena povezanost sa predmetom zadatka, očigledna za korisnika dela; 2) princip odabira obaveštajne analitičke građe obuhvata zahtev, da su sve pojedinosti unete u ogled govora obaveštajne ideje o predmetu, a materijal je tako odabran da ne dopušta udaljavanje od zadatka. Nedopuštene su sa stanovišta obaveštajne analitičke teorije digresije kada se piše obaveštajno analitičko delo, već se pojašnjenja daju u fusnotama i 3) princip harmonije, razume se, zahteva da pojedinačni delovi budu samostalni u značenju, a opet budu u kompoziciji sa celinom dela i njegovom obaveštajnom idejom. To znači da se u svakoj manifestaciji obaveštajne ideje pojedinih delova mora jasno sagledati osnovna obaveštajna ideja, osnovni cilj dela, i sve druge pojedinosti koje tu obaveštajnu ideju, osvetljavaju, potkrepljuju i ističu. Naime, nužno je da obaveštajno analitičko delo kako svojom celinom,

tako i pojedinim delovima koji čine tu celinu prate obaveštajni analitički zadatak i ideju.

3. Faze izgradnje obaveštajnog analitičkog dela

Obaveštajno analitičko delo, prema do sada poznatim teorijskim pristupima u obaveštajnoj analitici, prolazi u stvaralačkom procesu obaveštajnog analitičara ili tima obaveštajnih analitičara kroz četiri etape: u prvoj etapi – obaveštajni analitičar posmatra bezbednosnu pojavu, na osnovu dostupnih saznanja, uočava one elemente i pojedinosti koji se odnose na status obaveštajnog analitičkog zadatka i njegovog nivoa (strategijski, taktički, problemski i sl.), beleži i dokumentuje vezu s drugim saznanjima, pamti, registruje, izdvaja; u drugoj etapi – obaveštajni analitičar razmišlja o svemu viđenom, uočenom, opaženom i zabeleženom i dolazi do opštih ideja, zaključaka i sudova o predmetu istraživanja i njegovim pojavama. Između njih se jedna ideja izdvaja kao posebna i počinje da ga interesuje kao sud o predmetu istraživanja i oko nje se usredsređuje, na sve one pojave u obaveštajnoj analitičkoj bazi koje mogu da je potvrde ili poreknu, vršeći pri tom potrebna odabiranja i uopštavanja; u trećoj etapi – kod obaveštajnog analitičara se u početku javlja nejasno, zatim sve jasnije zahtev da sve ono što je uočio, opazio i odabrao i o čemu ima određenu ideju ili dubok doživljaj saopšti, čak se u tom trenutku može javiti i manje-više jasan oblik u kome će se takva obaveštajna analitička koncepcija oformiti, u nekom obaveštajno-analitičkom delu; u četvrtoj etapi – obaveštajni analitičar oformljuje svoju obaveštajnu analitičku ideju u formi obaveštajnog analitičkog dela (studija, dokument, izveštaj, prikaz i sl.), i ta delatnost je ne samo stvar talenta, odnosno njegovih ličnih svojstava nego i stvar obaveštajnog analitičkog iskustva, onog zanatskog u obaveštajnom analitičkom poslu, odnosno propisanih pravila. U daljem radu izložićemo pojedine elemente etapa koje nismo naveli a odnose se na prikupljanje građe i slično.

U teoriji metodike obaveštajnog rada, navode se sledeće etape kao nezaobilazne i nužne za izgradnju obaveštajnog analitičkog dela: 1) prikupljanje obaveštajne analitičke građe; 2) određivanje predmeta obaveštajnog analitičkog dela; 3) oblik u kome će se predmet obaveštajnog analitičkog istraživanja predstaviti; 4) obaveštajna analitička ideja; 5) obaveštajna analiza postavljenog zadatka; 6) pisanje obaveštajnog analitičkog dela i 7) izlaganje obaveštajnog analitičkog dela.

Prikupljanje obaveštajne analitičke građe je važna faza da bi uopšte došlo do predmeta za izgradnju obaveštajnog analitičkog dela. U daljem

tekstu biće reči o prethodnici koja je nužna za početak prikupljanja obaveštajne analitičke građe, koja je konkretnije izložena u metodici obaveštajnih delatnost. Naime, priprema za prikupljanje obaveštajne analitičke građe zahteva da se učini jedna teorijska i praktična distinkcija, počev od prikupljanja obaveštajne građe u redovnoj delatnosti državnih obaveštajnih agencija. Nije potrebno isticati koliko je pripremanje važna faza u radu obaveštajnog analitičara na izgradnji obaveštajnog analitičkog dela. Van svake sumnje je da se ni jedno obaveštajno delo ne može kvalitetno izgraditi ukoliko izostane faza pripreme, kako za akt prikupljanja obaveštajne građe, tako i za akt pisanja i izlaganja analitičkog dela. Dakle, sama priprema od obaveštajnog analitičara zahteva da: 1) ispita sve mogućnosti koje će mu pomoći u prikupljanju obaveštajne građe; 2) uoči zahtev iz predmeta obaveštajnog analitičkog zadatka; 3) odredi sebe u odnosu na obaveštajni analitički zadatak i prikupljenu obaveštajnu analitičku građu; 4) ispita sve mogućnosti i sugestije koje građa pruža i koje se zadatkom postavljaju i 5) izvrši analizu datog obaveštajnog zadatka. U teoriji metodike obaveštajnog rada, navode se neki od elemenata za pripremu obaveštajnog analitičara. Takođe se zastupa stav, da se načini pripreme ne mogu propisati jednim pravilom budući da su uslovljeni: 1) prirodom obaveštajnog analitičkog zadatka; 2) kapacitetom obaveštajne analitičke građe; 3) nivoom bezbednosnog događaja; i 4) svojstvima obaveštajnog analitičara. U metodici obaveštajnog rada se naročito ukazuje na neophodnost upotrebe svih dozvoljenih sredstava, iskorišćavanje svih mogućnosti da se dođe do potrebnog nivoa obaveštajne analitičke građe, da obaveštajnom analitičaru ne ostane ništa nepoznato, ništa bez čega bi bila oslabljena njegova moć da sagleda događaj i u celini i u pojedinostima.

Kada govorimo o pripremi, razume se, treba imati na umu mnoge važne elemente bez kojih dobre pripreme nema. To je, pre svega, odnos analitičkog zadatka i analitičke građe, koje treba dovesti u sklad, što je često teško ostvariti. Naime, jednačina između zadatka, građe i obaveštajnog analitičara je ključ za kvalitetno obaveštajno analitičko delo, što je veoma teško postići. Obaveštajni analitički zadatak neretko želi da dobije jedno analitičko delo a dobije drugo, ili bar onako kako se nije želelo, kako zadatak nije obaveštajnom idejom zamišljen. To najčešće dolazi otuda što ta dva iskustva, pristupa i pogleda na bezbednosni događaj, kod obaveštajnog analitičara pretpostavljaju jedno, a kod davaoca obaveštajnog analitičkog zadatka nešto drugo. Događa se zbog toga da se određenja okvira u obaveštajnom analitičkom zadatku "penju" jedan, a često i dva nivoa više nego što to dopuštaju mogućnosti obaveštajnog analitičara sa svim

njegovim ličnim i profesionalnim svojstvima, tj. kapacitet obaveštajne analitičke građe.

Dokumentacija, odnosno prikupljanje obaveštajne građe je u metodici obaveštajnog rada često drugi ili uporedni zadatak s analizom postavljenog obaveštajnog analitičkog zadatka. Mi ovoj etapi pristupamo kao drugoj, s obzirom na to da smatramo da je obaveštajna analiza postavljenog obaveštajnog analitičkog zadatka prethodna etapa o čemu ćemo reći nešto više u daljem tekstu. Ova etapa je omeđena, ili bolje reći uslovljena, što smo već potvrdili rezultatom analize postavljenog obaveštajnog analitičkog zadatka, a realizuje se: 1) prikupljanjem obaveštajnog materijala (informacija, saznanja, podataka) koji zadatak naznačuje sadržinom i svojim ograničenjem; 2) sadržinom obaveštajne ideje; i 3) kapacitetom obaveštajne analitičke baze. Metodika obaveštajnog rada kao teorija i stručna praksa u zemljama gde je ova grana bezbednosnih nauka razvijena, podržava pristup brižljivosti i profesionalizma kada je reč o prikupljanju obaveštajnog analitičkog materijala kao etape u nastajanju analitičkog dela. Pri dokumentovanju analitičkog dela treba voditi računa da se iz vaskolike obaveštajne analitičke građe, koja se nameće obaveštajnom analitičaru, neretko kao sugestija, odaberu samo pojedinosti, koje su potrebne i značajne i koje jasno naznačuju obaveštajnu analitičku ideju dela i suštinu analitičkog zadatka. Ukoliko se taj prikupljeni analitički materijal ne razgraniči na osnovu obaveštajne analize analitičkog zadatka, onda će obaveštajni analitičar biti izložen opasnostima da luta oko predmeta, ne nalazeći nikako pravi put za svoju obaveštajnu ideju, a ceo njegov rad na izgradnji analitičkog dela biće uzaludan i jalov.

Opasnosti kojima obaveštajni analitičar može da se izloži pri odabiranju dokumenata iz obaveštajne građe (obaveštajne baze podataka) su višestruke. Naime, ukoliko se naponi obaveštajnog analitičara pri prikupljanju dokumenata ne usmere ka određenom smeru, koji je zadatkom postavljen, odabir može da bude uzaludan. Takođe je značajno da obaveštajni analitičar pri svakom odabiranju dokumenata, odnosno podataka iz baze, postavlja sebi pitanje – da li je podatak koji je pronašao u vezi sa postavljenim obaveštajnim analitičkim zadatkom i njegovom analizom i da li je karakterističan kao dokument za analitički zadatak tako određen, ili nije? Ocena vrednosti odabranih podataka/dokumenata treba da bude objektivna i svestrana i proverena prema metodama koje se primenjuju u obaveštajnoj analitičkoj teoriji i praksi.

4. Sadržina i forma obaveštajnog analitičkog dela

U svakom obaveštajnom analitičkom delu moguće je uočiti tri njegova bitna obeležja: 1) sadržinu; 2) formu i 3) sredstva pomoću kojih su sadržina i forma ostvareni, odnosno dati. Analitičko delo je, praktično uzeto, jedna čvrsta, organizaciona celina koja se ne može rastaviti. Podela na sadržinu, formu i sredstva ima samo praktičan značaj: da se lakše uoče ta svojstva analitičkog dela, iako ona čine neraskidivo jedinstvo.

Pod sadržinom jednog obaveštajnog analitičkog dela metodika obaveštajnog rada kao teorija i praktična delatnost, podrazumeva predmet prikazivanja jedne bezbednosne pojave, ili određenog kruga bezbednosnih pojava koje je obaveštajni analitičar uočio i izdvojio opisujući ih u svom prikazivanju. Imajući prema svojim svojstvima (subjektivnim i objektivnim) shvatanje i odnos prema prikupljenim obaveštajnim saznanjima, obaveštajni analitičar to prepoznavanje prenosi u analitičko delo u posebnom vidu pisanim rečima, a može i slikom. Prikaz bezbednosne pojave ili određenog kruga bezbednosnih pojava, čini sadržinu analitičkog dela, a odnos obaveštajnog analitičara, prema toj sadržini, tj. stav i odnos prema bezbednosnoj pojavi ili bezbednim pojavama koje posmatra i beleži, čine ideju obaveštajnog analitičkog dela. Nužno je uočiti da je u nekim analitičkim delima, utvrđivanje sadržine veoma delikatno. To dolazi otuda što u njima može da se javi više sekundarnih tema i ideja koje nisu uvek vidno podređene glavnoj ideji obaveštajnog analitičkog zadatka.

Razumljivo je da će ideja obaveštajnog analitičara i sadržina obaveštajnog analitičkog dela biti jasna ukoliko učesnici budu što reljefnije istaknuti, što plastičnije prikazani, što je moguće samo ukoliko se u sadržini događaji skladno povežu sa radnjom, tokom radnje po uzročno-posledičnoj vezi, odnosno ukoliko imaju svoju kompoziciju. Prema tome i kompozicija je jedan od bitnih elemenata za uobličavanje obaveštajno-analitičkog dela. Ne mali značaj za razumevanje jednog analitičkog dela ima i obaveštajni analitički jezik.

O tome kako nastaje jedno obaveštajno analitičko delo „nema krutih pravila, jer je svako nastajanje obaveštajnog analitičkog dela individualno, ali se ipak mogu uočiti osnovne linije i zakonitosti metodike izgradnje analitičkog dela i obaveštajnog analitičkog toka. Obaveštajni analitičar – tvorac obaveštajnog analitičkog dela – zapaža pojave i učesnike, sakuplja građu, beleži, dokumentuje i slično. Na osnovu tako sakupljenog materijala on primenom obaveštajnih analitičkih metoda dolazi do izvesnih sudova o bezbednosnom miljeu ili nekoj konkretnoj pojavi, jednoj ili više njih, otkriva zakonitosti tih pojava, njihovu stalnost u određenim situacijama ili u

bezbednosnim okolnostima i poduhvatima. On ih obaveštajno uobličava. Ceo taj proces postavljanja osnovne zamisli i njenog ostvarenja teče povezano i najčešće istovremeno. Dok obaveštajni analitičar stvara analitičko delo, bilo da ga najpre misaono osmisli, bilo da ga odmah tehnički ostvaruje pisanjem, stalno se vrši prelazak sadržine u formu. Oblici obaveštajnog analitičkog dela samo su razni načini na koje obaveštajni analitičar saopštava svoju misaonu građu, odnosno ono što želi da kaže.

Da bi obaveštajni analitičar mogao da da formu sadržini svog obaveštajnog analitičkog dela, nužno je da događaji i pojave na neki način manifestuju odnose u nizu postupaka, radnji i događaja koji su međusobno povezani. Te dve kategorije se često mešaju i one nisu jedno isto. Sadržinu jednog obaveštajnog analitičkog dela čini skup svih okolnosti u kojima se kreće obaveštajni analitičar u tom delu. Formu analitičkog dela gradi uređenje sadržine koju izlaže obaveštajni analitičar u samom delu.

Stil pisanja kojim se gradi analitičko delo, bitan je element na osnovu kojeg obaveštajni analitičar izlaže i predstavlja svoju ideju i zamisao. Predstavljanje i izlaganje svoje zamisli, prema obaveštajnom analitičkom zadatku, pomoću jezika je individualni stil obaveštajnog analitičara, s jedne strane, i profesionalni jezik, sa stručnom terminologijom, s druge strane. Kada kažemo da je stil obraćanja obaveštajnog analitičara u analitičkom delu individualan i obeležen profesionalnim izražavanjem i terminologijom, onda moramo ukazati na jasnu razliku između tih dvaju pojmova. Naime, razlika između obaveštajnog profesionalnog izražavanja, odnosno upotrebe termina i stručne obaveštajne terminologije, jeste u tome što je stručna terminologija u najvećem broju reči internacionalna, dok profesionalno izražavanje kao obaveštajna osobenost izražavanja obaveštajnog analitičara sadrži zanatske ili dijalekatske govorne osobenosti. Pri tom se ne sme izgubiti iz vida da i dijalekat mora da bude podređen osnovnom zahtevu i potrebi ove vrste istraživanja, tj. da obaveštajni analitičari moraju jasno i precizno jezički da se izražavaju.

5. Analiza postavljenog obaveštajnog analitičkog zadatka

Metodika obaveštajnog rada zastupa gledište, da ukoliko obaveštajni analitičar ne obavi analizu postavljenog obaveštajnog analitičkog zadatka, odnosno teme o kojoj treba da izradi analitičko delo, neće mu biti dovoljno jasno: 1) o čemu konkretno treba da izgradi delo; 2) šta se od njega traži i 3) šta treba da istražuje. Šta se u obaveštajnoj analitičkoj teoriji podrazumeva pod analizom obaveštajnog analitičkog zadatka? Svaki obaveštajni analitički zadatak obuhvata nekoliko elemenata koji se mogu izvesti analizom iz teme

koja je zadatkom postavljena, kao što su: 1) predmet obaveštajnog analitičkog istraživanja; 2) obaveštajno analitička ideja ili glavna zamisao zadatka i 3) oblik u kome će se taj predmet (delo) predstaviti.

Analiza obaveštajnog analitičkog zadatka obuhvata svestrano uočavanje i raspoznavanje sva tri navedena elementa ponaosob. Predmet koji je analizom uočen iz obaveštajnog analitičkog zadatka i njegov obim, uslovljeni su namerom davaoca zadatka, koja se može analizom detaljnije razložiti na više delova: 1) da li obaveštajni analitičar koji analizira postavljene teme, može da odgovori zahtevu koji proističe iz zadatka; 2) da li je profesionalnom specijalističkom edukacijom obučen da odgovori na postavljeni zadatak; 3) da li je postojeći izvor podataka podesan da omogući prikupljanje dokumenata/podataka za odgovor na postavljeni zadatak i 4) da li je moguće na osnovu svih navedenih i potrebnih parametara izgraditi obaveštajno analitičko delo. Obaveštajna ideja/zamisao davaoca zadatka podrazumeva ograničenje zadatka i opsega kretanja obaveštajnog analitičara. Naime, davalac zadatka je određenjem obaveštajnog opsega zadatka onemogućio slobodu obaveštajnog analitičara u vezi sa ciljem koji se želi postići. Utvrđivanje te zamisli uslovljava istovremeno i pogled obaveštajnog analitičara na obaveštajno analitičko delo, ili kako se to u metodici obaveštajnog rada definiše; 1) specijalizira temu; 2) problem koji se tretira; 3) vodi obaveštajnog analitičara i 4) određuje put kojim treba da se kreće i opominje ga na cilj. Pri analizi postavljenog zadatka, obaveštajni analitičar obaveštajnu ideju davaoca zadatka može da posmatra iz nekoliko aspekata; 1) konkretne obaveštajne ideje iz koje se uočava kompozicija budućeg obaveštajnog analitičkog dela, a ona se prepoznaje analizom materije koju naslov želi da istraži; 2) apstraktne obaveštajne ideje, gde je obaveštajni analitičar uslovljen prethodnim razmišljanjem pomoću kojeg će doći do objašnjenja postavljenog zadatka i 3) obaveštajne mašte analitičara, koja se retko primenjuju u ovoj fazi. Naime, obaveštajni analitičar je, usled nejasnoće zadatka, prinuđen da obaveštajnu analizu zadatka i njegovo značenje, definiše tako što će na osnovu svojih znanja, kako teorijsko-naučnih, tako i praktičnih veština izgraditi pitanje koje je u vezi s temom zadatak. Dakle, u prva dva slučaja obaveštajni analitičar nema tako veliku slobodu pri analizi teme zadatka, dok je u trećem slučaju njegov opseg slobode u analizi teme zadatka i utvrđivanju obaveštajne ideje znatan.

6. Oblik u kome se izlaže obaveštajno analitičko delo

Oblik u kome će biti izloženo obaveštajno analitičko delo, razume se, uslovljen je sa prva dva elementa: 1) obaveštajnom materijom koja je

predmet istraživanja i 2) obaveštajnom idejom, odnosno zamisli davaoca zadatka. On, smatraju teoretičari metodike obaveštajnog rada, proističe iz njih. Jedan broj autora navodi da je, pored navedenih elemenata, oblik obaveštajnog analitičkog dela u kome će biti izloženo, uslovljen još i: 1) organskom suštinom bezbednosnog događaja (činjeničnim i pravnim stanjem); 2) obaveštajnom analitičkom građom koja je ograničena obaveštajnom idejom davaoca zadatka; 3) koncepcijom koju je u obaveštajnom analitičkom istraživanju usvojio obaveštajni analitičar; 4) planom koji je nastao na osnovu prikupljene obaveštajne građe i 5) statusom korisnika, odnosno kome je namenjeno obaveštajno analitičko delo. U metodici obaveštajnog rada se smatra, da obaveštajno analitičko delo u svim svojim oblicima može imati, sledeće statuse: 1) obaveštajni, npr., -obaveštajna studija; 2) operativni, npr., analitički status jednog događaja; 3) procesni-istražni, npr., forenzički nalaz; 4) obaveštajno-informativni, npr., stručna informacija; 5) obaveštajno-upućujući, npr., razvoj trendova; 6) obaveštajno-saznajni, npr., prikaz obaveštajnih aktivnosti bez bezbednosnih događaja. U metodici obaveštajnog rada poznato je više oblika u kojima se izgrađuje i predstavlja obaveštajno-analitičko delo, kao što su: 1) dokument; 2) studija; 3) prikaz; 4) izveštaj, dnevnik, biografija i drugi koje ćemo izložiti.

7. Kako graditi obaveštajno analitičko delo

U ovom delu rada daćemo sublimat pogleda obaveštajne analitičke teorije o tome, kako napisati obaveštajno analitičko delo. Već smo dali saznanja o tome čime izgradnja analitičkog dela može biti uslovljena i u kom obliku se može izgraditi. Stanovište je obaveštajne analitičke teorije s kraja dvadesetog veka, da navedenim elementima treba dodati još dva, kao što su: 1) svrha analize; 2) dostupnost resursa, koji su takođe nužni da bi obaveštajni analitičar izgradio i izložio obaveštajno analitičko delo. Naime, teorija i stručna praksa navode sledeće elemente, strukture analitičkog dela: 1) rezime ima sadržaj čija je svrha da kratko rezimira glavni sadržaj obaveštajnog analitičkog dela, ponudi suštinska saznanja do kojih se došlo primenom obaveštajnih analitičkih metoda, shodno postavljenom analitičkom zadatku; 2) uvod nužno sadrži elemente kojima se može orijentisati korisnik analitičkog dela, odnosno šta je svrha dela, koji termini su upotrebljeni, pitanja koja su postavljena za obaveštajnu analitičku obradu, radne metode (kako metodološki pristupamo problemu i izvorima), koji je obaveštajni analitičar pripremio delo i kada je delo završeno; 3) glavni deo je dokumentarni deo obaveštajnog analitičkog dela. On prikazuje

pozadinu predmeta istraživanja, pogled na njega i trenutni status, shodno postavljenom obaveštajnom analitičkom zadatku. Daje saznanja korisniku dela, npr., o identifikaciji bezbednosnih, obaveštajnih, terorističkih aktivnosti, vezama, motivima, skrovištima, odnosima unutar grupa i bezbednosnog miljea, načinu rada teroristički ili obaveštajnih organizacija, prethodnim kriminalnim aktivnostima (kriminalnoj istoriji i kriminalnoj tradiciji), predviđenim kriminalnim aktivnostima (tendencijama razvoja); 4) zaključak je deo obaveštajnog analitičkog dela koji treba da sadrži ključna otkrića obaveštajne analize shodno postavljenom obaveštajnom analitičkom zadatku (može biti i bez zadatka kao što smo već objasnili) i detalje koji su važni za kontekst nalaza s opštim ili pojedinačnim pogledima za svaki od njih. Jedan od nezaobilaznih elemenata zaključka jeste diskusija u kojoj obaveštajni analitičar treba da ukaže na vrednost podataka ili nemogućnost pristupa usled manjkavosti baze (misli se na nedostatak podataka); 5) preporuka je element koji se u analitičkom delu usredsređuje na moguće strategije ili metode koje se mogu ili ih treba primeniti kako bi korisnik došao do rešenja nalaza iz zaključka. Obaveštajni analitičar ovaj element dela može koristiti da ukaže na potrebu da se prikupe određene obaveštajne informacije o predmetu dela pre nego što se primeni zaključak. Daje se mogućnost da se obaveštajni analitičar, npr., osvrne na nove aspekte predmeta koje treba pratiti u budućnosti; 6) dodaci su sadržaji koji se ne unose u glavni deo i zaključak, ali su korisni za korisnika analitičkog dela, jer mogu da ukažu na pozadinu nalaza u delu. Ovo se, primera radi, odnosi na izvore jer može da ukaže korisniku na njegov kredibilitet, s jedne strane, a s druge strane, pomaže da se poveća kredibilitet dela.

8. Primopredaja obaveštajnog analitičkog dela

U ovom delu rada daćemo osnovna obaveštajna analitička znanja koja su neophodna studentima pravnih, kriminalističkih i bezbednosnih nauka kada se želi definisati, odnosno odrediti opseg pojma primopredaje obaveštajnog analitičkog dela i podataka iz obaveštajne analitičke baze, s jedne strane. S druge strane, odgovorićemo na najčešća obaveštajna pitanja koja se odnose na taj problem, a mogli bismo ih najkraće pobrojati kao: gde, od koga, na koji način, kada, koje podatke, pod kojim uslovima?

Kao što je poznato, obaveštajno analitičko delo je skup podataka pa se zbog toga mora čuvati u bazama odnosno kartotekama predviđenim za to ali pod određenim uslovima. Prikupljanje i preuzimanje obaveštajnih analitičkih podataka, jedan je od osnovnih zadataka obaveštajne analitičke baze, a izvršenjem tog zadatka, obaveštajna analitička baza preuzima

funkciju čuvara, odnosno zaštitnika i garanta rukovanja i raspolaganja podacima shodno pozitivnim propisima. Mi se u radu nećemo baviti zakonskim propisima koji regulišu ovu materiju, već će nam obaveštajni aspekt biti primaran. Naime, obaveštajno analitičko delo i svi podaci koji su pohranjeni u obaveštajnoj analitičkoj bazi imaju poseban oblik zaštite. Najčešća pitanja koja se mogu postaviti kada je tema predaja i primanje obaveštajno-analitičkog dela su: 1) gde –jedan od početnih zadataka obaveštajne analitičke baze je prikupljanje, primanje i davanje podataka u skladu sa nadležnošću. Kada se upotrebi u vezi sa davanjem i primanjem pitanje gde, misli se na mesto gde se obavljaju ove obaveštajne analitičke radnje; 2) od koga i kome, misli se na učesnike u procesu predaje i primanja analitičkog dela. Preuzimanje obaveštajnih analitičkih podataka radi unošenja u obaveštajnu analitičku bazu, vrši se samo od evidentiranih izvora. Od ovog pravila ne može se odstupati. S druge strane, primanje i predaju obaveštajno-analitičkog dela obavljaju samo evidentirani korisnici. To nikako ne znači da se podaci od neevidentiranih izvora neće prikupljati, naprotiv, hoće ali tada važe druga pravila, odnosno principi dokumentovanja.

9. Način predaje obaveštajnog analitičkog dela

Način predaje ili preuzimanja obaveštajno-analitičkog dela i podataka, odvija se na više nivoa: 1) po službenoj dužnosti unutar istog organa; 2) po službenoj dužnosti, a po zahtevu eksternih organa iste države; 3) po službenoj dužnosti a po zahtevu organa drugih država; 4) po službenoj dužnosti a po zahtevu međunarodnih organizacija; 5) po službenoj dužnosti razmenom obaveštajnih analitičkih podataka. Naime, predajom ili primanjem na jedan od navedenih načina, prestaju, po pravilu, sva dotadašnja prava davaoca, odnosno, dotadašnjeg imaoca analitičkog dela. Uzimajući u obzir ove aspekte, možemo reći da se obaveštajno analitičko delo po službenoj dužnosti može preuzeti kada obaveštajni analitičar zaključi: 1) da je delo izgrađeno u celosti i 2) kada nema smetnji za njegovo izlaganje. Neophodno je uočiti da je analitičko delo bez obzira na to što može da sadrži neke osetljive podatke podložno jednakom režimu predaje, kao i obaveštajno analitičko delo koje nije označeno određenim nivoom tajnosti, budući da su i davalac i primalac obavezni da čuvaju tajnost i poverljivost dokumenata. Bitno je, nadalje, da se obaveštajno analitičko delo u popisima koji se prilažu, posebno označi uz navođenje kategorije dostupnosti.

10. Koje evidencije se vode pri predaji obaveštajnog analitičkog dela

Koje evidencije je nužno voditi prilikom primopredaje obaveštajnog analitičkog dela, uslovljeno je karakterom; 1) podataka; 2) baze i 3) korisnika, 4) pravnim pravilima. Neke od neizostavnih evidencija su: 1) matična knjiga predaje i primanja; 2) dosije evidentiranih izvora i 3) knjiga baze podataka. Osim navedenih vodi se još dosta pomoćnih evidencija, vrlo važnih za rukovanje, korišćenje i obradu podataka. Postupak prilikom primopredaje određen je tako što primopredaju obično obavlja po jedan službenik davaoca i primaoca podataka, ali je to moguće činiti i posredstvom komisija za primopredaju. Osnovni akt o predaji/preuzimanju gradiva je najčešće primopredajni zapisnik, koji je sastavni deo i detaljan popis podataka koji se predaju, odnosno primaju. Budući da je predaja obaveštajnog analitičkog dela važna faza, treba joj posvetiti naročitu pažnju, a primopredaju izvršiti što je moguće preciznije. Sam primopredajni zapisnik mora da sadrži sledeće elemente: 1) datum i mesto primopredaje; 2) naziv primaoca i davaoca obaveštajnog analitičkog dela; 3) pravni osnov primopredaje; 4) ukupnu broj preuzetih dela (str. i sl.); 5) obaveze davaoca dela i primaoca dela, u smislu eventualnog ograničenja dostupnosti i 6) popis i sadržaj priloga. Zapisnik se izrađuje u tri primeraka, od kojih po jedan zadržavaju davalac i primalac dela, a jedan primerak se deponuje u centralnoj evidenciji baze. Zapisnik i popis sastavljaju lice koje predaje delo i lice koje prima delo. U teoriji metodike obaveštajnog rada veliki broj autora zastupa stav da treba izbegavati druge načine, kao što su sačinjavanje službenih zabeleški o predatom i primljenom obaveštajnom analitičkom delu.

U teoriji metodike obaveštajnog rada jedan broj autora smatra da se preuzimanje obaveštajnog analitičkog dela, koje je nastalo kao posledica postavljenog obaveštajnog analitičkog zadatka, umnogome razlikuje od preuzimanja obaveštajnog analitičkog dela, koje nastaje kao posledica samostalne obaveštajne analitičke zamisli obaveštajnog analitičara, jer se ispunjavaju obaveze, odnosno ugovor između naručioca i korisnika. On, s jedne strane, obavezuje, a s druge strane, štiti i jednog i drugog. Takav odnos obavezuje obaveštajnog analitičara da realizuje obaveštajno analitičko istraživanje prema potrebama naručioca, da ga štiti od nekonzistentnih zahteva naručioca, i pruža naručiocu priliku da utvrdi da li je takvo obaveštajno analitičko delo zaista i dobio.

Zaključak

U prvoj deceniji trećeg milenijuma bezbednost se suočava sa bitno drugačijim izazovima, rizicima i pretnjama koje sa sobom donose terorizam, nasilje i ekstremizam. Prvo pitanje na koje je nužno dati odgovor je: kakva je priroda promena u bezbednosnom miljeu u delatnosti terorizma i ekstremizma, u kom pravcu oni deluju? Da bi smo uočili šta te događa u bezbednosnom miljeu, ključnu ulogu ima obaveštajna analitika i izgradnja obaveštajnog analitičkog dela, kao skenera bezbednosnih izazaova, rizika i pretnji.

Informacije i znanja postaju ključni resurs za borbu protiv ovih fenomena. Naročita pažnja u bezbednosnim agencijama se poklanja interaktivnosti sa dvostranom komunikacijom, jer je razumeju kao razmenu znanja i informacija iz okruženja, što im omogućava korigovanje strategije, a što je osnova funkcija obaveštajnog analitičkog dela.

Literatura

Aleksić, Ž.: Naučno otkrivanje zločina-ponovljeno izdanje iz 1972, Glosarijum, Beograd, 1996.

Manojlović, D.: Kriminalistička istraživanja, kriminalističko—obaveštajne analitičke metode, Teorijsko stručni časopis "Bezbednost", br. 6/05., Kosmos, Beograd, 2005.

Manojlović, D.: Kriminalističko-obaveštajni rad - prepoznavanje pojava iz okruženja, Teorijski stručni časopis, Bezbednost, br. 1/05., Kosmos, Beograd, 2005.

Manojlović, D.: Teorijski i praktični aspekti kriminalističko-obaveštajnih izvora, Teorijsko stručni časopis-Bezbednost, br.2/06., Kosmos, Beograd, 2006.

Manojlović, D.: Kriminalistička istraživanja-kriminalističko obaveštajne metode-teorijski i praktični aspekti, Teorijsko stručni časopis-Bezbednost, br. 6/05., Kosmos, Beograd, 2005.

Manojlović, D., i Stevanović, D.: Odredišta i ishodišta kriminalističko-obaveštajne službe-teorijski aspekti, Teorijsko stručni časopis-Bezbednost, br. 1/07. Kosmos, Beograd, 2007.

Manojlović, D., i Jović, V.: Nacionalna kriminalističko obaveštajna služba, Teorijsko stručni časopis, Bezbednost, br. 3/04., Kosmos, Beograd, 2004.

Manojlović, D.: Razvoj modela kriminalističko-analitičke delatnosti u policiji, Revija za bezbednost, br. 10. Stručni časopis o korupciji i kriminalu, Centar za bezbednosne studije, Interprint, Beograd, 2008.

Manojlović, D.: Kriminalističko-obaveštajna analiza, revija za bezbednost, br. 6., Stručni časopis o korupciji i organizovanom kriminalu, Centar za bezbednosne studije, Interprint, Beograd, 2007.

Manojlović, D.: The Criminal Intelligence Network-a tool for the control of organised Crime, Anti-Organised Crime Policy Conference, Interprint, Belgrade, 21-22 November, 2008.

Mijalković, S.: Dihotomija organizovanog kriminala i terorizma iz ugla nacionalne bezbednosti, Revija za bezbednost, br. 12, Centar za bezbednosne studije, Interprint, Beograd, 2008.

Simonović, B.: Kriminalistika, Pravni fakultet, Kragujevac, 2004.

METHODOLOGY OF CONSTRUCTION OF ANALYTICAL INTELLIGENCE WORK

**Muammer Nicevic
Dragan Manojlović**

Abstract:

Methodology of building intelligence analytical work-is the first manuscript that was written in the world literature. The work is the result of many years of study and research of modern concept of building intelligence analytical work, the level of intelligence to investigating. Society, hence the country for centuries trying to find appropriate mechanisms and methods to adequately act in the formation phase before consequences. With this work we able security agencies that what they see in the security milieu, be able to understand then to materialize by recording. If we understand occurrence that we see in the relevant safety milieu, it means that we are able to plan, directed resources, rule occurrences and that is a key factor-time on your side. New sources of threats such as terrorism and organized crime activities carry with them new forms of threat to citizens and the state. Identify, understand and timely respond to the threat potencijlnu ultimate task of the security system.

Keywords: intelligence and analytical work, methods of construction, security challenges risks and threats.